Pa
K58

Vadim KOŽEVNIKOF

MART—APREL

Ceccen-cugaa

Kyrynenin Kattьşkan Parlalga Ceri
Кьзьl—1943

Vadim KOŽEVNIKOF

MART—APREL

Frontunuꞑ amьdьralьnьꞑ tugajьnda ceccen-cugaa

Kyrynenіꞑ Kattьşkan Parlalga Ꞓeri
Kьzьl—1943

Xongan cerge odaqnьŋ odunga ərttengilej pergen samdar kombinezon, arьpkan kapitan Petr Fedorovic Zavoronkovtuŋ ektinge xostuq xalaŋajnьp coraan. Увyrgej sarьq sal polgaş xirlengeş karara pergen arьn sьgьqlarь kapitannьŋ arnьn kьrgancьdьp turgan.

Ol kapitan mart ajda tuskaj taalga algaş tajzьnnьŋ tьвlьnga paraşjut-pile tyşken kizi tur. Ьncaarga am xar erip, tamьrak suqlar cer pyryzynde eergiştelip agьp cьdar apparganda, suqga ьzьgьp tirccije pergen kidis idikteri-pile arga-ьjaştap tedir coruuru aazok aar turgan. Paaştajgь yjede kapitan cyq-le tyne corup turgan. Xyndys ongarlarga olura xynzeer. Ьncaarga am, aştan kyş coktalьp paksьraj peerinden kortkaş, kapitan xyndys paza corup turgan.

Kapitan taalgazьn kyyssetken. Am cyq-le iji aj puruŋgaar ol cer-ce tyzyryp padьrьpkan radioccu-meteoroloktu tьвarь artkan.

„Taalganь kyyssettim" tep səs am keep pədyyn tьŋnalьr tur-ijin. Kapitan po coruuşkunnuŋ iştinde podunuŋ tiriq teŋzizin ceze kilogramnь ьşkьnmaan teer, a ooŋ cet-podunga art-

tьk teŋzi caq kasan-taa turвaan өjyndө taarвьr kizi coraan.

Sөөlgy tөrt xynde kapitan parьk-la cyny-taa ciвeen. Өl şьk arga işti-pile kьlaştap coraaş, kapitan aş karaktarь-pile xadьŋnarnьŋ ak unnarьn-ce kьlcaş kьldьr kөryp kaap coraan. Cyl tize, xadьnnьŋ tozun cuura soktaaş, tola xaarzaanga urgaş xajьndьrьptarga, ooŋ soonda ol, ьjaş-pile cьttalьp, amdannanьp turar azьq kadьk appaar, onu cip polurun kapitan pilir turgan.

Perge minutalarnьŋ yjezinde kapitan podangaş, podun-ce, ooŋ podu pile kadь coraan polcumcalьq polgaş maadьrlьq eres ezi ьşkaş kьldьr sagьş salьp ajttьrttьnьp coraan.

„Onza pajdaldь parьmdaalap kөrgeş, aştaqlьq oruk-ce yne perip polur-sler. Ьncaarga, ol tuşta idikterni-taa solup ap polur. Ьncalza-taa, ereŋgejlep cugaalaarga, iji-caŋgьs nemes transporttarga xaldaar coruk teerge, slerniŋ pagaj pajdaldььŋarnь ajttьp turar. Xьrьn aştaj peerge, seeŋ podalьŋnьŋ ynyn tylejledipter tep cugaa par cyвe polgaj“ kьldьr kapitan podaan. Тьkka yr caaskaan corup caŋcьga pergen kapitan turup paksьraaze cedir, azь ooŋ podunuŋ minnip turarь ьşkaş, yş-ydyrym cyвe cugaalap egelej pergizөge cedir, podu-pile symelep-cugaalazьp polur turgan.

Kapitannьn temgi ol cugaalaşkanь ijl tugaar kizi cer-le pagaj eвes, şuptu cyвeni pilir, ergim ekki, sagъş-setkilge taarzьr ool kьldьr podunga podattьngan. Kapitan cyq-le xaajaa ol ooldu caŋcap yze kirgeş: „culcuruurunda culcurup-la cor, ьncalza-taa, xazьь talalarьnпь candьr kөrвe" teer turgan. Picce cyвe şьlьrt teerge-le, azь lьъzanьn xarga ereeş caвьrttьnnap tona pergen isterin kөrgende-le ol sagьndьrььşkьn tьŋnalьp keer.

Ьncalza-taa podunuŋ ezi—sagъş-setkilge taarzьr polgaş şuptu cyвeni pilir ol ooldun tugajьnda kapitannьn podalь-pile өske eşternin podalь eleen karьşkak turgan. Otrjatka kapitannь ekki taarьmcalьq kizi eвes kьldьr sanap turgannar. Cugaakkьr eвes tьrttьncak, kapitan polza, өskelerni paza ooŋ podunga azьk, najьraldьq polurun poldurвajьn turgan. Coruuşkunga pir tugaar suq corudup turgan caa kizilerge kapitan polza, olarnьn sagъş-setkilin kөdyryp cassьdar, olarnь eөrttyr sөster tьppas polgaş xarьn-taa olarnь ajььldar-pile optuq korgudarьn aazok oraldazьr turgan; ьncaarda ooŋ cugaakkьrь tөktyp kөвydep kelir.

Mьrьŋaj-la uzudup coruur tep turgaş pezin, kapitan uzar-xemezinden camdьk kizilerni tyzyryp kaaptar turgan.

—Korttuk tur, meңee ьndьq kiziler xerek cok!—tep kapitan ьncap algьrgьlaaş, uzar-xemezinin xaalgalarьn xak kьldьr xaqdьпьptar.

Oпaalgaga coraan soonda cedip kelgeş, kapitan өөryşkylyq uzurazььşkьnnardan cajlaarьn oraldazьr. Ol cedip kelgeş, kuspaktazььşkьnnardan ojttalaвь-şaan, podu mьncap ximirenir turgan:

—„Cylyttynyp alьr tur, oon paaşka arьn teerge, caraa-ceccen ьşkaş appargan tur"—teeş, talazьp podunuң turar cerin-ce erttip coruj paar.

Nemesternin tььlьnga kьlgan azьlьпьң tugajьnda kapitan podu cugaalap xөөreer xөңny cok polgaş cyq-le targaga raport peeri pile kьzьgaarlap kaar turgan. Oпaalgaga coraanьпьң soonda orun kьrьnga cьda tyzer polgaş tyştekki cemge caza udup algan, podu şaqzьrgaj pajdaldьq ynyp kelir.

—Solun eвes, calgaarancьq kizi—tep, ooң tugajьn ulus ьncap cugaalazьrlar.

Pir-le, ooң aazь-caпьn şьnzьktьrьp turar cugaa taraj pergen. Cyl teerge, tajьnnьң paaştajgь xynnerinde, ooң өq-pylezin nemester uzutkaan tep. Ol cugaalarnь kapitan pilip kaaş, tyştekki cemge xolunda cagaa tudup algan cedip kelgen. Mynny uzup izip, cagaanь uluska kөzyldyr tudup olura, tьңnatkan:

—Kadajьm cagaa pizeen tur.

Şuptu ulus pot-pottarьn-ce køryngyleenner, xøj kizi—aajьn tьppajьn køryngyleen, cyge teerge, olar polza, kapitan ьncangaş ьndьq, ulustan ojak poop turar tur, aŋaa kaccьqdal tabarьşkaş—tep cyвege pyzyreer sagьştьq turgannar. Şьnьnda kandьq-taa kaccьqdal cok cyвe tur.

Oon ьnaj kapitan teerge, skripkaga paza ьnak eвes. Cazьgaştьŋ sььlaaş yny kapitanga, camdьk kizilerge pizek pizi-pile şildi keze tьrttarga kьzьraarь ьşkaş ьndьq janzь ancьq poop teep tьŋnalьr turgan.

Kuruq polgaş øl arga. Şaptamal cer kørzyny xirliq suq-pile toldungan oŋgarlar, yqdyrgej, cindirgej xar. Ol cerliksirej pergen cerlerpile turupkan, xarьksьraan, karacaŋgьs kizi sy·tynyp corнurga calgaarancьq.

Ьncalza taa, nemester-pile eŋ-ne eвeeş uzurazьp polur xire ol cerliksirgej cerlerni kapitan øzegereen şilip algan. Cer ulam eenzirgej polgaş uttundurgan cyвe ьşkaş polgan tudum-na kapitan pyzyreldil-pile pazьp coraan.

Am cyq-le aş xilincektep egeleen. Kapitan yje-yjede pagaj:tьr køryp coraan. Toktaap turupkaş, karaktarьn cotkulaar, ol tuzalaвaska, xan ergildezin azьldadьp turguzar tøleede, tyk xol xaptьq cuduruu pile podunuŋ caaktarьnьŋ paaştarьn-ce şaşkьlagьlaar mьndьq.

Kapitan suq ongarьn-ce tyзyp patkaş, salвargaj salвak-xeeliq tooştarlьq padьp cьtkan xenziq xorulaaştan eegip izerge, ereen xarnьŋ suu kusku keldirer amdannьq polgan. Ьncalza-taa kapitan, izer xөŋny cok-taa polza, yrgylcylep izip cьtkan, cyge teerge, cyq-le aştaan xьrьnnьŋ kuruqlaanьn toldurar teeş.

Kezeeliktej appargan. Cuga xөlegeler cuga polgaş өl xar kьrьnga cattьlьp turgan. Sook appargan. Xөөlвek suqlar toŋup egeleen polgaş tooş puttar adaa-pile taqzap turgan. Өl puduktar carzap toŋgannar; kazan xol-pile olarnь cajladь iikileerge, olar taqzap turgulaannar. Kapitan taaş cokka coruur teeş, ceze-taa oraldazьrga, pazьm pyryzy taaş şimeenniq poop coraan.

Aj ynyp kelgen. Arьq cьrьj pergen, San cok xөj tamdь-tooştar polgaş tooştalь pergen xөөlвek suqlar ajnьŋ cьrьnga xereldenip, metronuŋ „Sovetternin orduzu" tep stanzьzьnьŋ kolonnalarьnda piljastrler ьşkaş, sook ot poop xьp turgannar.

Ol cerde, kajda-la, radioccu kizi turar uzurluq. Ьncaarga ol cernin xemcee tөrt tөrвelcin kilometrge teŋ polganda, ol kizini oorttan ьndьq toraan kancap tьвar-sen? Radioccu podunga ongar oŋgunu aŋ-araattannьŋ yŋgyrynden tudak cok cazьt kьldьr kazьp algan polвajьnaan.

Kapitan arga iştinge: „Ej, eş! Kajda corsen?" tep algьrьp corвas-la polgaj.

Cidiq cьrьkka xereldenip cьdar ongar-pile kapitan pazьp corup olurgan polgaş ooң kidis idikteri tynekki sooktan, uluq taştar ьşkaş aar polgaş kadьq appargannar.

Tilep tьвar aazok pergedep turar radioccuga kapitan azьnьp şuguldap coraan, ьncaarga pir eвes radioccu ol-la toraan tьвьlgan polza, kapitan mьrьңaj ulam azьnьp şuguldaar-ijik.

Уqdyrgej xar adaanga pazьrttьna pergen cьtkan өqвeger puduktarga ildikkeş, kapitan parьp uşkan. Kapitan xoldarь-pile xarnь tajanьp, araj tep turup corda, ooң arttьnda pistolettiң şөjвek unnun tьrtьp ooktaanьnьң temir taazь tьңnalgan.

— Xalt!—tep ььt yngen,—Xalt!

Ьncaalza-taa, kapitan podun ciktiq ap turgan. Kapitan xaja-taa kөrynmejin pulcudupkan tөңmeen nugup olurgan.—Xoldarьң өry kөdyr—tep nemes tьl kьrьnga paza-la temgi ьşkaş ajaar sьmьranьp tuzaarga, kapitan xaja kөryngeş, kьzьrьj-aarak cugaalaan:

— Cьtkan kizini „Xalt" teen xeree cyy poor? Toraan-na meeң kьrьm-ce xaьp kelgeş, pistoletti peөrtke oraaj tutkaş, adьptar ol-la. Ьncaarda adььşkьn tylej polgaş taaş cok polur. A oon aңgьda, nemes „Xalt" teerde, koncuq algьrar

polgaj, cyge teerge, koza turarlar tьңnap, kandьq pir cyве polu perze keep tuzalaşsьn teeş. Slerni өөredip-le, өөredip-le turar, a azьk-taa... —tep coruj, kapitan turup kelgen. Cazьt adьn kapitan cyq-le erinneri-pile adaan. Ooң xarььzьn algaş, paazьn sogajt kьlgaş, poozun şooccalaaş, ol kөk „Zauer" poozun karmanьn-ce sup algan.

— A pistolediңni myn-ne, xolga tudup algan ur-sen ale!

Kapitan radioccuze araj azьnьp kөrgen.

— Sen cyy tep podaj tur-sen, cyq-le seeң kajgalьnga idegep algaş coruur eвes-men?— teeş, talazьp negeen:—Ce, mьnda turar cerің kajda cyвel, tyrgen ajьl!

— Sler meeң soomdan corup olurunar—tep radioccu cugaalaaş, tiskekteri-pile ciktiq kьldьr tura:—A men, yңgep coruptajьn—teen.

— Cyge yңgeer poor, arga işti tajвьң tur.

— Meeң pudum yzyp kalgan, aarьвь aazok—tep radioccu ajaar tajьlвьrlaan.

Kapitan ximirengeş, tөrt tajaktap yңgep coraan kizinің soondan corupkan. Kapitan podanmajьn-taa ajttьrgan:

— Kьzьl-taвan maңnap coraanьң ol cyвepe?

— Kazan agaardan tyzyp padьp turuвusta kyştyq cajgaaşkьn turgan, idiim pireezi ьncaar-

da-la agaarga uştunup caştaj pergen poldur-ijin.

— Ekki tur—teeş, nemep cugaalaan:—seeņ-pile kadь moon yner tep-taa.

Radioccu xarga tajanьp olurupkaş, ynynde xomudaj aarak cugaalaan:

— Men, eş kapitan, moon ynyp coruur-taa tiвejin tur-men. Xynezinni arttьrьp kaaş, moon ьņaj corup polur-sler. Pudum ekkirij peerge, men podum coruj paar-men.

— Ol cyņyl, seņee maņaa sanator turguzar eвes! Nemester rasijanь (radio stanzьzьn—*red.*) pilip algannar tur, pildiņ-pe—teeş, kapitan xenertten eegip keep, tyвyrep ajttьrgan:

— Adьr, seeņ familijaņ kьm-ijik, arnьņnь tanььr-taa ьşkaş tur-men.

— Mixajlova.

— Eldep cyвe tur-aa!—tep kapitan ьjatkan-taa cyвe-teq, azьngan-taa cyвe-teq cugaalan-gaş:—Ce, ьndьq tur, kandьq pir arga-pile pilcip algaj pis-aan—teeş, ooņ soonda eeldee-pile medeqleen:—Slerge tuzalaar-pe?

Kьs cyny-taa xarььlaвaan. Xar-ce şenekterin kiir pazьp yņgeвi-şaan par cьtkan.

Kapitannьņ şuguldaaşkьnь eske mederel-pile, araj todargaj eвes, ьncalza-taa eleen tyвyreezinniq mederel-pile soluttuna pergen. Kapitan podunuņ turganь вazaga kursantьlar ara-zьnga ol Mixajlovanь kergen kizi cyвe tur,

oozun saktьp kaan. Ьncaarda ol kьstь kapitan kergen ojaar-la ooң podunga taarьmca cok, xarьn mьrьңaj—kajgap azьnar kьldьr ol kьs kөzylgen. Pedik caraş polgaş xarьn-taa onza caraş, corgaar kөdyrttyngen paaştьq polgaş kazan cugaalap turda,"ooң todargaj polgaş uluq cөp pydymel şьjьqlьq cyвe ьşkaş askьndan karak tyzyreri perge, ol kьstьң вazada cyge kelgenin kapitan ьncaarda cer-le pilip cadaan.

Ol kьs polza, kizinin karaktarьn-ce mьrьңaj toort kөөr ciktiq aazьlьq,ьndьq karaktarnь kөөry ancьь-pile ciktiq poop turar eвes, xarьn-taa karaktarьnьң uluq ooktarьn tolgandьr aldьn cyвeteq kьzaңnaaşkьnnarlьq, ol uluq-uluq oвaarьmcalьq polgaş oozum karaktar kancaar-taa aazok caraş ekki polgaş ьndьq. Ьncalza-taa, pagaj cyвe cyl tize, olarnьң ujan kөryyşkynynge kapitannьң şьdaşpajьn paarь turgan. Ьncaarga kapitannьң ol ьndьn uk kьs pilip turgan.

A ooң ьңaj, paazьnьң selвergej, kьlaңajnьp coruur polgaş paza-la aldьnnьq tykterin şineldiң mojunduruun-ce tyzyrypken coruuru kapitanga paza-la ьndьq!

Kapitan aңaa ta ceze kattap:

— Paazьңarnьң selвergej tykterin edip alьңar, şeriq xeвir teerge maskaratka keder kөstjym eвes polgaj—tep cugaalap turgan.

Cogum Mixajlova podu cytkyldyq kьzьmak oerenip turgan, kicceel soonda cьdьp kalgaş, ol uruq kapitanga eleen şььrak ajtьrьqlarnь salьp cedip keer turgan. Ьncalza-taa, ol kьska piliq azьk cok tep cyвege pyryn pyzyreen kapitan, şagьn-ce yrgylcy kөrвy-şaan turgaş, kьska, toşkun xarььlaar turgan.

Kurstarnьŋ targazь, Mixajlova-ce eвeeş sagьş salьp turar tur-sen tep kapitanga sagьndьrьp-taa turgan.

— Ol teerge, koncuq ekki kьs tur.

— Өq-pyleniŋ curttalgazьnga ekki-le-ьjnaan — teeş, kapitan xenertten izii-piie polgaş xөqlyypile medeqleen:—Sler podap kөryŋerem, eş targa, pistiŋ uluska kandьq-taa arttьk sььrtkььş ap coraanь xej polgaj. Pottuŋ xolu-pile podun uzutkattьnarьn yje-pajdal tusaap polur polgaj. A ol kьs? Ol kьs ьncap şьdaar-pe, ьncaş? Ol podun xajьralap keergej peer-le polgaj! Ьndьq uruqnu...—tep coruj, kapitan tula pergen.

Mixajlovadan adьrlьp alьr tөleede, kapitan ol kьstь radioccular pөlyyn-ce şiicidipken.

Desantьccьlarnьŋ kurstarь Moskvanьŋ coogunda turar tьştanьr pazьŋnarnьŋ pireezinge turgannar. Pazьŋnarnьŋ verandьlarь calgьnnancak telgem, şildep kaan, iştinde kьzьl xeвisterni oruktaj catkьlap kaan polgaş өngyr kьldьr tozulap kaan stol, sandaj xerekseiderliq—шьn-

dьq janzь tajвьң curttalganьң pygy-le caraş-caagajьn am-taa ьşkьnmaan ol pygy pajdal polza, kezeekki xөqleeşkinge koncuq ekki poop taarzьp turgan. Kьm pir kizi rojal arttьnga oluruptarga, tanzьlap egeleer turgan. Pir eвes ulus şeriq formalьq eвes turgan polza, kandьq pir ulus komissariadьnьң *Moskva* coogunda eleen ajannьq tьştanьr pazьңьnda suвotanьң kezeezi tep podap polur turgan.

Uzar-xemege udur yger-poolar şakkьңajnьp, prozektorlarnьң ak calвььzь podunuң өşpes salaalarь-pile teerde sujвap ergilip turgan,—ьncalza-taa ol tugajьn ьncaarda podaвajьn turup polur.

Kicceeldeen soonda *Mixajlova* nom tudup algan, puttarьn kьza salьpkan aalcь-өreelinin divanьnda taңdaan-na olurupkan turar. *Mixajlova* polza, coon polgaş pedik kьzьl ьjaş turuzunda pьzьqlap kaan aazok uluq aвozurluq lampanьң cьrььnga nom nomcuur turgan. Caraş oozum arьnnьq ol kьstьң taştьkkь xeвiri, ooң tyвyreezin cok pajdalь, oorgazьn turgaar cьdar paaş tykteri polgaş ciңge ak salaalarь—po pygy polza, yreer xerektiң texnii-pile ijik-pe, azь sьвьn xolga tajвazьn teeş, rezin-pile oraap kaan pizek-pile kiir şancar corukka tyyşpejin turgan.

Mixajlova kapitannь kөryp kaanda, komandir cedip kelirge cer-le kandьq polurul, ol

curum-pile tura xalaaş, xendyrlyp jozulaar turgan.

Žavoronkof (kapitan) xajgaaral cokka sogaş teeş, karzьp ertte peer turgan. Oon paza-la şuguldaaşkьnnьq ancьq coruk ooŋ podunga tьptь peer. Sportsmenniŋ, ьndьq polza-taa arnьnьŋ pajdalь araj piccii turupkan polgaş muŋgargaj, ol kurgaq kьzьl arьnnьq polgaş kyştyq kizi polza, podunga kadьq-toşkun polgaş negeldeliq coraan.

Nemes-sapjorlar magistral-oruk-ce kirgen kedee oruktarnь minalap kaapkannar. Kapitan tyne parьk-la ььt cok castьr piccii ooktuq pistolet-pile temir orukka turgan nemes sajgarьkcьnь poolap elyrgeş, sajgarьkcьnьŋ fonarь-pile cepseqlenip algaş, aştaqlьq orukka turup algan.

Kapitan kьzьl, nogaan cьrьktar-pile medeelep turgaş, nemes maşinalarnь erttirip-le turgan. Ьncaarga tanka kolonnazь cedip keerge, kapitan polza, ooŋ paar oruun kьzьl ot-pile tuqlaj medeeleeş, minalap kaan kedee oruk-ce nogaan ot pile oruktu azьdьp ajttьp pergen.

Ştaptьŋ xarьlzaazьnьŋ udazьnьn yze keskeş, aŋaa manap olurgan. Onu ederi-pile xolвaaccь caaskaan eвes cedip kelgen. Onu avtomattarlьq soldattar ederip coraannar. Уreliişkinni edip kaaş, xolвaaccь coruj pargan. Ьncaarga kapitan telefon udazьnьnьŋ taştьn tese sıвırgeş, cer-

ge сърşър salъp kaan. Kapitannъŋ ortta podaanь şъn polgan. Telefon pagaj tъŋnalъr poorga xolвaaccь caaskaan tedir cedip kelgen. Xolвaacсьnь kapitan pizektep əlyryp kaan. Kapitan udazъnnь tyrgeş, xəppeen sigen iştin-ce kiir oktaaş ərttedipken.

Ooŋ soonda, kapitan nemesterniŋ tuqlaqlъq вlindaz-oŋguzunuŋ kъrъŋga kedep ynyp kelgeş, вlindaştъŋ ъş yner xoolajъn-ce saadakta ooktarъn pəlyk-pəlyy-pile kiir təp turup pergen. Caştър cъtkan cerinden yne xalъşkan nemesterni kapitan ortta-la avtomadь-pile kъra atkъlap kaan.

Kapitan cyвe kъlъrda, caaskaan kъlъksaar kizi tur. Ol ъncaar ergeliq-taa. Cyge teerge, kapitannъŋ kadajъnъŋ polgaş uruunuŋ əlgeni ooŋ cyreenge sook aarşkъlъq poop kada pergen. Olarnь ijunnuŋ 22-de, kъzъgaarda pir suurga, nemes tankalar cъlca paskъlap kaqgъlaan cyвe tur.

Kapitan podunuŋ kaccъqdalъn cazъrъp coraan, kapitan polza, ooŋ podunuŋ korgar cyrek cogunuŋ cъldagaanь ooŋ kaccъqdalъndan ъndъq polgan tidirttirin kyzeвejin turgan. Ъncangaş, podunuŋ əəryn megeleer turgan. Kapitan podunga: meeŋ kadajъmnь, uruumnu əlyrвeenner, olar tiriq par. Men piccii kizi eвes-men. Men, pygy kiziler kandъq tur, paza-la ъndъq kizi-

men. Men polza, talaş cokka ыlaвыlaldыq xyreзir пзпrluq-men tep podanыp turgan. Ыncangaş, şыnap-la ol anaa piccil kizi eвes turgan. Ol өlymden kortpas. Podunuŋ pygy amыdыral kyзyn өзееn negep alыrыnыŋ podalыnga mөөŋnep coraan. Şak ыndыq, cyree өзееnniŋ xanыpile tola pergen, corgaar polgaş, kaccыqdaza-taa ыndыq kyştyq kiziler, po tajыnda eвееş eвes.

Meeŋ ergim, xөqlyq ekki arat conum! Seeŋ cyreeŋni kandыq pergeler-pile kadыq-toşkun polduruptu tep podap coraan. Ыncangaş, am kapitan, yngep coraan radioccunuŋ soondan paзыp olura, ooŋ podunuŋ aaзыlaзыьşkыnыn podap alыrыnga saat polu peer xire cyвe podaвaзыn oraldaзыp coraan. Am kapitan aş-taa, koşkap sularaj-taa pergen, ыrak cer coraanы-pile tyreen-taa polgaj. Ыncaarga sojup coraan radioccu kыs kapitan tuzalaar poor tep idegep coruuru todargaj. Ыncaarga kapitannыŋ cyge-taa tuza cedirip şыdaвas apparganыn ol kыs pilвejin coruuru paza-la pildingir.

Ol kыska şuptuzun cugaalap peer-pe, ыncaş? Paza co-oki Cyвeniŋ teerezi-le, kandыq pir argapile podu cytkyyr kыldыr onu alвadaar xerek, ыncap coruj kapitan kyşterin cыqdыnыp alыr, ooŋ soonda pir cyвe polu-taa peerin kancap pilir...

Ongarnьŋ xažььzьnda ijin caskь suqlar cuuktaj cup kaapkan turgan. Ьjaştarnьŋ kadьq tažьldaŋь paaş kьrьnda astьna pergileen, camdьktarь şpagat ьşkaş ciŋge, camdьktarь tadarьk temir xendirler ьşkaş tyrylcek polgaş siirelcek kьnnь pergen turgulaan. Cuuktuŋ taştьn tooş kөžegelej tuqlaj pergen. Xyndys ol-ce cьrьk polza, şiidiq oranžerej-ce cьrьktьŋ өderi ьşkažь-pile өdyp kirip turar. Ьnda arьq polgaş kurgaq şiвi puduktarь tөžej salgьlap kaan. Rasijanьŋ kvadrattьq xaaržaa, uduur şoodaj, xanada cөlej turguzup kaan Iььžalar turgulaan.

— Ajannьq kujcugaş tur—tep kapitan ьnca tep kaan. Oon xolu-pile tөžep kaan cyylderni pažьp kөrgeş, cugaalaan:

— Olurunar, ьncangaş idiiŋerni uştuŋar.

— Cyyže?—tep, kьs şuguldap polgaş kajgap ajttьrgan.

— Idiiŋer uştuŋar tidir-men. Sler mьndьq put-pile kandьq ažьktьq poluruŋarnь pilip alьr užurluq tur-men.

— Sler emci eвes-sler. Oon ьŋaj...

— Peer aa-teŋer, eŋ egezinden tura tugurzup alььlь—teeş,—cugaanь eвeežediŋer—teen.

— Oj, aarььrьn.

— Algьrвaŋar—teeş,—kapitan kьstьŋ ьža pergen, keeži kөk appargan pudunuŋ taвaŋgajьndan sujвap kөrgen.

— Men moon ьңaj tuttunup şьdaвas-men.

— Ca ьndьq tur, tuttunuңar—tep kapitan cugaalaaş, podundan tyk mojun oraaşkьnь sьвьra tьrtьp ekkelgen.

— Sierniң mojun-oraarьңar meңee xerek cok.

— Sierniң ol cьttьq tumcuk arƶьlьңar oon ekki-pe?

— Ol cьttьq eвes, arьq cyвe—teen. Kьs ьnca teerge:

— Peer aa-teңer, sier meeң paaƶьm teңitpeңer, pildiңer-pe—tep kapitan ьnca teeş,—Sierde xendir par-pe?—teen.

— Cok.

Kapitan xolun kedyrgeş, ciңge tazьl yze tьrttьp algaş, mojun oraar-pile tolgap kaan puttu oozu-pile şarьp pergeş, cugaalaan:

— Ekki tudar tur eвes-pe!

Ooң soonda kapitan lьƶazьn taşkaar yndyr tьrtkaş, sьвьnda rezin oraap kaan piƶek-pile ьnda pir-le cyвe kьlьp turgan. Cedip kelgeş, rasijanь xolunga algaş, cugaalaan:

— Corup polur tur.

— Sier meni lьƶaңar kьrьnga seerttyp aar tep podaj tur-sier-pe?

—Men ьncalвas turalьq-taa tijik-men, onu kьlвas arga cok tur.

— Am kancaar teer, mende oon eske yner arga cok tur.

— Ol şьn tur,—tep kapitan cepşeereşkeş:— Slerde kizi- ciir cyy-xөө cyвe tьptьr-pe—tep ajttьrgan.

— Po tur,—teeş, ol kьs karmanьndan yyrmek suxaraj uştup ekkelgen.

— Eвeeşsinmeer tur-aa.

— Mende arttьp kalgan cyвe şuptuzu-la po tur. Men podum kaaş xyn iştinde...

— Pildingir tur—tep kapitan cugaalaaş,—өskeler paaştaj suxarajьn cip algaş, şokoladьn kara xynge arttьrьp alьr poor cyвe—teen.

— Sler şokoladьңarnь poduңarga arttьrьp ap polur-sler.

— A men ooң-pile ulus sьgaar tiвejin turmen,—teeş, kapitan rasijanьң aar pazььşkьnьnga eegip algan ynyp cьtkan.

Pir şak kьlaştaan soonda xerek-taa pagaj tur tep cyвeni kapitan pilgen. Temgi kьs lььzalar kьrьnga (todargajlaarga lььzalar-pile kьlgan şana kьrьnga) cьda, xoldarь-pile ittinip, kapitanga tuzalazьp corza-taa, kapitannьң kyşteri xarьksьrap kalgan. Puttarь siriңejnip kelgen, ьncaarga cyreeniң sogarь teerge, mьrьңaj poostaaze yne xalьp keep turgan ьşkaş poop turgan.

„Pir eвes po kьska, men-taa azaga pezin azьk cok poldum tep cugaalapsьmza, paksьrap muңgaraj peer. Pir eвes moon ьңaj-la koncuң

tidim kizi poop coruur polzumza xerek mьrьŋaj paak poop tөner appaar" tep kapitan podap coraan.

Kapitan şagьn-ce kөrgeş, cagaalaan:

— Iziq cyвe izip alza pagaj eвes poor-ijin-po.

— Sierde araga per-pe?

— Ьndьq tur, oluruŋar—tep kapitan ьncalgaş, aragaпь sierge tөmej-le perвes-men—teen.

Kapitan xarnь oŋgarlaj kaskaş, merge-pile ьş yner xoolaj teze ytteeş, ooŋ ydynyŋ kьrьп nogaan puduktar-pile polgaş xar-pile xөme salgьlap algan. Puduktar polgaş xar teerge, ьştь şyyrej peer, ьncangaş, ьş kөzylвes. Kapitan kurgaq puduktarnь uuj tuikulaaş, oŋgarga salgaş, ooŋ soonda yger-poo oogunun tarьzьп urup kaan torgu şoodajnь karmanьndan uzulgaş, puduktar kьrьnga tarьnь pөle tөkkeş, adaanga svdynze kьвьskaş tudupkan.

Calвьraaş puduktarnь cьlgaj-aarak xьp yngen. Kapitan odaqga tol xaarzaan salgaş, ooŋ iştin-ce tamdь-tooştu polgaş tooş puzundularьп kiir oktap turgan. Ooŋ soonda suxaraj uştup ekkelgeş, onu arzьвlcьgaşka oraagaş, tөş kьrьnga salgaş, pizektiŋ arttь-pile cuura soktap egeleen. Xenziq xojuqnu xajnьp turgan suq-ce urgaş, xoluj pulgapkan. Oon kapitan xaarzaan eskeş, xar kьrьnga sooda salьp kaan.

— Caagaj tur-pe?—tep kьs ajttьrgan.

— „Kadьktьŋ“ kofezi-pile parьk təmej tur— teeş, kapitan xyreŋ şaarlьq xaarzaan kьs-ce sungan.

— Men azьrвas-men, xerek cok—tep kьs cugaalaan.

— Sler moon soŋgaar tuttunup turgaj sler-aan. A am teerezinde meeŋ paazьmnь cyzyn-paazьn cyвe-pile tenitpeŋer, iziŋer.

Kezee apparganda kapitan pir kьrgan kara-paarzьk merge-pile sop algan.

— Kaargan eedi ciirlŋer ol-pe?—tep kьs ajt-tьrgan.

— Po kaargan eвes, a kara-paarzьk tur— tep kapitan cugaalaan.

Kapitan uk kuuştu odaqga şiştepken.

— Ciir-sler-pe?—teeş, kapitan kuuştuŋ cart-tьвn kьs-ce sungan.

— Cer-le xorzok-men!—tep kьs xəənzyrep cugaalaan. Kapitan pezerektelip coruj, ooŋ soon-da podamcьlьq cugaalaan:

— Ol-taa cyyldyq poor,—teeş, kuuştu şup-tuzun cip algan.

Taakpьlap algaş, kapitan araj xəqlenip, ajt-tьrьq salgan.

— Puduŋar kajь xire tur?

— Saktьrьmga, piccii corup şьdaptar ьşkaş tur-men.—tep kьs cugaalaan.

— Sler *ooŋar soksadьŋar!*

Kapitan lьвzalarnь taңnь askь arttьnga søerttyp kelgen polgaş kьs udup coraan ьşkaş polgan.

Taң-paazьnda kapitan oңgar cerge keep toktaaj pergen.

Aazok uluq xadьnь şuurgan uzur xadьpkan, cerde cьtkan. Ooң kyccylyq tazьldarьnьң ornu xandьr oңgar polgan. Kapitan ongarnьң xarьn aştap kaapkaş, puduktarnь sьkkьlaaş, onu təzej cada salgaş, ooң kьrьndan plaş-majgьnnь salьpkan.

— Uduksaj perdiңer-pe?—tep kьs ottup kelgeş, cugaalaan.

— Pir şak xirede, oon kəвydeвes—tep kapitan cugaalaaş:—Oon paaşka udup tep cyвeni kancaar kьlьrьn mьrьңaj uttupkan tur-men — teen.

Kьs podunuң uduur şoodajьndan sьвьrlьp ynyp egeleen.

— Po cyy mьndьq tugaar kərgyze perdiңer?—tep kapitan коваjвь-şaan ajttьrgan.

Kьs cookşulap cedip kelgeş cugaalaan:

— Men sierniң-pile kadь cьdьp alьjьn teeş, ьncalza eleen cьlьq polur. A şoodaj-pile şuqlanьp alьr-pis.

— Po polgaanьңar... — tep kapitan cugaalaan.

— Ьnaj cьdьnar, meni kajьn·na xar kьrьnga cьtsьn tep podaar tep-sler... Ьncaarga... Slerge ep cok tur-p ?

— Paazьnar tykterin ede tьrtьp ap keryner, oon paaşka tumcuk iştin-ce kire peer, azьrar tep paar cyʙe tur, ьncaarga cer-le...

— Sler uduksaan kizi uduj periner-taan. Meeŋ paazьm tygy slerge kajьn moondaktaj peer.

— Moondaktaj peer cyʙe tur—tep kapitan xarьk cok cugaalaaş, udup kalgan.

Agьp turgan xar taqzap, tamdьlar tekkyŋejnip tyzyp turgan. Puluttarnьŋ xelegelen xar kьrь-pile ьş ьşkaş kezyp corup turgan.

Kapitan, cuduruktarьn erinnerinde cьpşьr idip algan udup cьtkan polgaş ooŋ arnь turupkan, şaqzьrap paksьraj pergenin kergyzyp turgan. Kьs tongajьp eege pergeş, oozum, kicceeŋgejlii-pile podunuŋ xolun kapitannьŋ paazьnьŋ adaan-ce sup algan.

Ongarnьŋ kьrьnda xalaŋajnьp turgan ьjaş pudunundan, udup cьtkan kapitannьŋ arnьnga aar-aar tamdьlar keep tyzyp turgan. Kьs xolun uşta sop xostaldьrьp algaş, udup cьtkan kapitannьn arnьn kamgalaj adьzьn cada tudup algan. Kьstьŋ adьzьnga tamdьnьŋ suu tolup keerge, kicceeŋgejlii-pile cer-ce tep olurgan.

Kapitan ottup kelgeş, olurup algaş, arnьn adьzь-pile coda pergen.

— Paazьnar kegesip turar tur-aa—tep kьs ьncap ajttьgaş,—temgi pir poop turgan cyвeniŋ soonda ьncap parganь ol-pe?—teen.

— Cyy poop turgan cyвeniŋ?—tep, cazanmь-şaan, kapitan ьncap ajttьrgan.

— Cyy poor, slerni pir poolagьlap turardaaan.

— Uttupkan tur-men—tep kapitan ьnca teeş, ezep xerlip kaan. Ol poop turgan cyyl tugajьn kapitan saktьp podaar turazь cok turgan.

Ol cyyl mьndьq janzь polgan cyвe tur. Avgus ajda kapitan nemesterniŋ uluq ook-cemzek skladьn caza tepsip cok kьlgan. Ьncaarda caza teвlişkinniŋ calgьь kapitannь pilinmestendir xapkan polgaş ottuŋ calвььzь paza cipken kapitanga nemes sanitarlar taвarzь pergeş, ortta kogaraan eske-taa nemes soldattar-pile kadь emci ceringe appaarda, kapitan puruŋajnьp erttenip cьdar kara xeptiq cьtkan. Ol emci ceriŋge kapitan yş nedel cьtkan. Palьqlangannarnь tььl-ce corudarьnьŋ murnuu carьnda komis keep kergen. Kapitannь, pelyk korttuk nemester-pile kadь poolap kaar tep şiitken. Ol poolaaşkьnnь nemester eŋ seelgy ejynde soksadьp kaannar. Olarnь transport uzar-xemezinge olurtkulaaş, Jelnjanьŋ coogun-ce corutkannar. Portta

olarьn orustarga udur „psixiktiq" ataka-ce, soondan pir rota avtomatcьlar caştьndьr ederkeş, ojladьp kiiripken. Ortta kapitan kьzьl-şeriqlerniң (pottarьnьң) oogundan palьqlanь pergen. Kapitannь Kьzьl Şeriqniң sanitarƶьlarь tьp algaş pargan polgaş kapitan pistiң emnelge ceriвiske paza iji nedel cьtkan.

Po tugajьnda cugaalaƶььşkьnnь soksadьr teeş kьstan kapitan şьңgьь polgaş negeldeliipile ajttьrgan:

— Puduңar am taa aarьвь-şaan-pe?

— Am podum kьlaştap corup polur appardьm tep sierge cugaalaan ьşkaƶьmgaj—tep, kьs araj xoradaksap xarььlaan.

— Ьndьq tur, oluruңar, ce. Meңee xerek apparza, cygyrer-taa poldur eвes sier-pe.

Kapitan podunga lььƶalarьn şanaktaj søørttyp algaş, paza-la øl xar-pile eleңdirip cytkyp corup kaan.

Xar kьrь-pile cas caap turgan. Puttarь saldьnьp koşkap coraan. Kapitan polza, xar kadьktalьp tola pergen oңgarlar-ce po-la kadalьp kire perip corup olurgan. Xyn pylyңgyj poraң turgan. Xemni keƶip aptar irgi pis-pe, tooştuң kьrь suqlanьp cajьndьlanь pergen poor tep, eleen saktьp podaan.

Ol corup olurarga, orukka ølgen aat cьtkan.

Kapitan, aattьң canьңga tiskektendir olur-

gaş, rezin sьptьq pizeen uşta tьrtьp ekkelgen.

— Peer tьңnaңaram—tep, kьs ковajвь-şaan cugaalaaş,—Sler cer-le xamьk cуveni koncuq eptiq kьlьr tur-sler, men xarьn-taa kajgap kөryk-seer kizi tur-men—teen.

— Sler anaa-la cem ciksep turar tur-sler,—tep kapitan oozum xarььlaan.

Kapitan, kezip kaan oonak eetterni antennanьң sterzenneringe şiş ьşkaş kьldьr kedirgileeş, otka pьzьrьp turgan.

— Caagajь koncuq cуве turi—tep kьs kajgap olurgan.

— Oon arttьk poor-pe—tep, kapitan ьnca teeş,—pьzьrgan aat eedi, inek eedinden caagaj poldur-ijin—teen.

Oon kapitan turup kelgeş, cugaalaan:

— Men mьnaar cуу poop turarьn kөryp coraaş kelijin, sler portta cьdьp kalьңar.

— Ьndьq tur—tep kьs cөpşeereeş,—Slerge ol kattьrьncьq-taa poor cadaвas, cyl teerge, am meңee caaskaan arttarь koncuq perge tur. Kadь mьrьңaj өөrenip kalьp tur-men.

— Ce, ce! Teniј perвeңer—tep, kapitan ьnca teen.

Ьncalza-taa kapitannьң ol cugaazь kolduunda podunga xamaarzьp turgan, cуge teerge, ooң podu ol өjde kьstьң cugaazьnga araj ьjadьp kajgaj pergen.

Kapitän tyne eep kelgen.

Kьs polza, xolunuŋ poozun tiskekteriniŋ kьrьnda tudup algan şanalar kьrьnga olurgan. Kapitannь kөre tьrttьp kaaş, kьs şala xylymzyrep, tura xalaan.

— Olurunar-olurunar—tep, surguuldar tura xalьgьlaarga ortta xarььlap cugaalap turganь ьşkaş yn-pile kapitan tilep cugaalaan. Kapitan takpьlap algaş, kьs-ce idegel cok cyвe-teq kөrgeş, cugaalaan:

— Cyвeniŋ pajdalь mьndьq tur. Nemester moon ьrak eвes cerde aerodrom kьlьp ap turlar.

— Ьncaarga, am cyl?—tep kьs ajttьrgan.

— Cyy-taa eвes—tep kapitan cugaalaaş,— koncuq kazar kьlьp ap turlar—teeş, paza şьŋgььzь-pile ajttьrgan:

— Sierde radio tamcьdькcьzь azьldap turar-pe?.

— Sier xarьlzaa tudar tep-pe?—tep, kьs өөryp turgan.

— Ije—tep kapitan cөpşeereşken.

Mixajlova pөrgyn uzulgaş, kulakka tьŋnaarlarьn ketkilep algan. Eleen kaaş minut polganda, cyny tamcьdarьn kьs·ajttьrgan. Kapitan kьspile koza olurup algaş, cuduruu-pile adьzьnьŋ taвaan-ce kakkaş, cugaalaan:

— Caŋgьs sөs pile cugaalaarga mьndьq tur: curuum suqga ьlвьrap kalgan tur. Ьndьq tө-

leede, aerodromnuŋ turar cerinіŋ kvadradь todargajlap şьdaвas tur-men. Tuman cerge cook teleede, şugumnuŋ orijentiri kezylвes polur, ьndьq teleede, medee polur cyвe pistiŋ rasijaвьs polur, rasijanьŋ calgьь... kaaş-ijik, onu sler poduŋar tьŋnadьp periŋer.

Kьs kulakka tьŋnaarlarьn uşta sop algaş, koncuq eeryşkylyq arьn-pile kapitan-ce kere pergen.

Ьncalza-taa kapitan taakpьzьn oraaвь-şaan, kьs-ce karaan pezin kedyrвeen.

— Am mьndьq tur—tep kapitan tunuk pajdaldьq cugaalap egeleeş,—xyleep alькcьпь men ap algaş, ьnaar coruur-men—tep, ol-ce xolun ajьtkaş, oon paza tajьlвьrlaan:—xaraalga cook-şulaar teleede. A sler poduŋarnьŋ arganar-pile corzuŋarza ekki tur. Şuut karaŋgьlaj peerge, xem-ce padь parьŋar. Xemnin toozu cuga, ьncangaş uzun tajangььş ьjaştan ap alьr-sler. Tooş teşti perze, ol slerge tuzalaar. Ooŋ soonda Malinovkaga cedir, yş kilometr xire cerge sojup ceder-sler, ortta slerge ulus uzuraзь peer.

— Koncuq ekki tur—tep, Mixajlova cugaalaaş,—ьncaarga rasijanь slerge perвes-men—teen.

— Ce, ce! Ooŋar kaaŋar—tep kapitan ьncalgan.

— Rasija tugajьnda men xarьblaar-men, ьncangaş, men oon carьlвas-men.

— Aӊaa xej kozumak polur teeş-pe,—tep kapitan ьnca teeş, azьnьp, tьkkadьr cugaalaan:— A men slerge tuzaap tur-men!

— Pildiӊer-pe, eş kapitan, slerniӊ kandьq-taa tuzaalьӊarnь men kyyssedir-men. Ьncalza-taa meeӊ rasijamnь xunaap alьr erge slerde cok.

— Podanьp kөryӊer-ьӊar—tep kapitan algьrgan.

— Men pilip turar-men—tep, Mixajlova oozum cugaalaaş, ulamcьlaan:—Ol taalga polza, cyq-le caӊgьs meӊee xamaarьşkan taalga tur.— Sler araj iziqleni pergeş, өskeniӊ xereen-ce şurgup turar tur-sler—tep, kapitannьӊ karaan-ce toort kөryp algaş, kьs azьnьp cugaalaan.

Kapitan Mixajlova-ce ergilip kөrnyp kelgen. Kapitan araj xomudancьq, karzь kьldьr cugaalaar tep podaza-taa, podu tьrtьlьp algaş, cadaj-cadaj cugaalaan:

— Ьndьq tur, coruӊar, xөdeliӊer,—oon podunuӊ xomudaanьnьӊ ornun negep alьr teeş-le poor-oӊ, mьncap cugaalaan:—Podu cedir podap şьdaвajьn pargaş, am keep sler... ьnca tep corda, Mixajlova kattьrьp cugaalaan:

— Idej tugajьnda slerge cettirdim, kapitan.

Kapitan xolun kөdyryp ekkelgeş, şagьn kөrgen.

— Cyge olurup tur-sler, şak manaвas polgaj.

Mixajlova cykteşkilerinden tutkulaaş kaaş pazьp coruj, xaja kərnyp kelgeş:

— Pajьrlьq, kapitan!—teen.

— Corunar-corunar—tep temgizi xarььlaaş, xem-ce uqlandьr corupkan.

Tumanлыn pylyngyjy cerge cattьnьp, agaar şьk turgan polgaş tyne-taa tonmaan suqlarnьn taaştarь tolgandьr şaanajnьp turgan. Agaar pojdustun pajdalь mьndьq ekki xynde əlyry xomudancьq. Əlyry xomudancьq eвes xyn-taa cer kьrьnda kajьn par poorlaan, ьncaş.

Pir eвes Mixajlova yş aj purungaar, maadьrlarь mьndьq janzьlьq cyylderni kьlgan uran cugaa nomcaan polza, oon caraş karaktarьnga podalganьn temdekteri cer-le kəstyp keer-ijik; coorganьnьn iştin-ce tьqdьnьp kire perges, ol xereezen maadьr, men tijik-men tep podangьlaar-ijik; xamьktьn soonda, ol-la poop turgan xamьk cyyldernin ornu tees, temgi kьstьn ornun-ce kire pergen maadьrnьn tьnьn alьr kьldьr podanьr-ijik. Oon soonda, tьnьn aldьrgan ol kizi kьska ьnakşьj peer polgaş ortta temgi kьs kandьq-taa sagьş salвajьn tuoвajьn paar kьldьr podanьr-ijik.

Mixajlova podunun şiitpirin accazьnga cugaalap turar kezeezinde, oon paar teen azьlьnga kizee tenneer arga cok kyş ynyp xədelir,

xir-malgaş arazьnga udup, aştap, tonup, caaskaannanьp, mungarap pilir xerek tep cyвeni kьs pilвes turgan. Pir eвes aŋaa ol pergelerniŋ tugajьn kьm pir kizi todargajь-pile tajыlвыlap cugaalaan polza, ol kьs pedyyny-pile mьncap cugaalaar-ijik:

— Өske ulus kancap turar tep, temej-le polgaj?

— Pir eвes slerni elyryp kaapsa?

— Temej-le ulustu şuptuzun elyryp kaaptar eвes.

— Pir eвes slerni xilinceklep turup perze? Ol ajttьrьqga paza podangaş, ol kьs mьncap cugaalaar-ijik:

— Xilincektej perze kancaar tuttunarьmnь am pilвes-men. Ьncaarga men temej-le cunytaa cugaalaвas-men. Sler onu pilir-sler.

Accazь uruunuŋ şiitpirin pilip alganьnьŋ soonda, paazьn toŋgajlkaş, tunuk polgaş Mixajlovaga tanьş eвes yn-pile cugaalaan:

— Am aвaŋ-pile piske koncuq perge polur tur, koncuq perge.

— Accaj—tep, kьs ььtkьr cugaalaaş,—accaj, sen podap kerem, men kancap maŋaa arttьp kaar-men!—teen.

Accazь arnьn kedyryp keerge, kьs korga pergen. Accazьnьŋ arnь koncuq-la kьrgan polgaş koşkap paksыraj pergen polgan.

— Men pilip tur-men—tep, kьsіьң adazь cugaalaaş,—am kancaar poor, pir eвes meeң uruum mьndьq eвes polgan polza, pagaj polurіjіk—teen.

— Accajl—tep kьs algьrьpkaş,—accaj, sen koncuq ekki kizi tur-sen, men ьqlaajьn tepl—teen.

Kьstьң ijezinge ertteninde, şeriq telefoncularьnьң kurzunga kirer teen tur tep cugaalaannar.

Ijeziniң arnь xuula perges, araj tuttunup, cyq-le mьnca tep tilep kaan:

— Kicceengejliq cor, uruum.

Kurska Mixajlova koncuq cytkyldyq eerenip turgan polgaş piliin xьnap şьlgap turda, şkolaga şьlgalda poop turganь ьşkazь-pile sestip teвidep turgan, ьncaarga tuzaalga uruqnuң tamcьdьlga kььrda kajь xire ej iştinde ceze temdek tamcьdьptarьndan aңgьda, piliin paza temdeqlep kaanьn koncuq eeryp turgan. Ьncalza-taa kapitan şьnnьq. Cyl teerge, kьs polza, arьqga caaskaan cьdьp kalgaş, ol emdik, sook polgaş karangь tynelerde, paaştajgь xynnerde ьqlap turgan polgaş oon ulam şokolattarьn şuptuzun cip algan tur. Ьncalza-taa tamcьdьlganь yzyk cokka corudup, camdьkta ooң podu ьndьq koncuq eskys cyвe ьşkaş polвas teeş, tamcьdьlgaga podundan cyвe вemep

kaar tep podap kelgeş-le, elėktrizinin kyzyn kamnaar teeş, onu kьlвajьn turgan.

Am keep, aerodrom-ce cytkyp par cьda, olla cyвelernin poop turarьnьn ьndьq koncuq pedyynyn podu kajgap coraan. Podu ede pergen, pudu yzyj pergen kьs am keep el xar kьrь-pile sojup yngeelep par cьtkan. Oon murnunda aalьnga ol kьs grip'ej peerge, uruu nom nomcup karaan şьlatpazьn teeş, adazь uruunun ornunun canьnga olurup algaş, tepterni tьnnaldьr nomcup orar turgan. Uruu sook termometrni kolduunga sugar xenny cok poorga, ijezi koncuq sagьş salьp coвaan arьn-pile myn termometrni adьzьnga cьldь tutkaş peer turgan. Camdьkta telefonnap kelirge suq ijezi „uruum aarьp tur" tep şuguldaj aarak sьmьranьp cugaalaar turgan. Adazь polza, telefonnun kongazьnьn yny uruun xelzetpezin teeş, onu saazьnpile tuqlaj oraap kaar. Ьncaarga pir eвes nemester ol stanzьnь pilip tьp apsa, olar Mixajlovanь elyryp kaarlar-la polgaj.

Ol ьndьq koncuq ekki caraş, kem-cok polgaş paza salьm-talantьlьq-taa polgu-teq uruqnu olar taвarьşsa, cer-le elyryp kaarlar. Oon soonda ol uruq el polgaş sook xar kьrьnga cьdar appaar. Am kьs podu tyktyq kombinezonnuq polgaj. Nemester onu toraan-na uşta tьrtьp algaş paarlar-la ьjnaan. Ol uruq ьndьq janzь xir-

palgaş cerge canagaş cьdarga kandьq polurun podu podaaş, kajgap cь'kan. Pir eвes ьncap parza, canagaş cьtkan ooŋ podun-ce nemes soldattar ciirtim-paak karaktarь-pile kөryp kьzьrьrlar poldur eвes-pe.

Am keep po turgan arganь kөөrge, kьstьŋ Kratovada cajlap turgan cajlaanda argazьgaşka tөmeji mьrьŋaj aazok. Ooŋ ьjaştarь paza şakla mьndьq turgan. Myn kьs pioner lageringe turda, ьnda ьjaştar paza mьndьq turgan. Cajganьp cьdar cetkini paza şak po turgan ьjaştar ьşkaş mьndьq iji adьr xadьga xerip kaan turgan.

Şak po turgan xadьŋ ьşkaş xadьnnьŋ tozunga Dimka ol kьstьŋ adьn yzyk-pile oja kezip kaarga, kьs polza, ьncaarda anaa turgan ol ьjaş'ь perttip kaan-sen teeş, azьnьp, ooŋ soonda Dimka-pile eleen kada cugaalaşpajьn turgan. Dimka teerge, ol uruqnu edere kьlaştap, muŋgarap, ooŋ xaraazьnda caraş karaktarь-pile kьlaŋnadь kөryp corup turgan. Olar ooŋ soonda eptezip alganda, Dimka polza, kьstь oşkaksap tur-men tep cugaalaan. Ьncaarda kьs karaan şilip algaş, cugaalaan: „Erin-ce eвes pildiŋ-pe". Dimka teerge, podu araj teвidep kajgaaş, kьstьŋ segelin-ce oşkapkan.

Ьncaarda Mixajlova caraş platjaga koncuq ьnak turgan. Pir-le Mixajlovanь iletkel kьl teeş

coruduptarga, ъncaarda eң-ne caraş platjazъn kedip algan. Ooldar: „sen cyge mъndъq koncuq kaastattъпъpkan-sen" tep ajtъrgъlaan.

— Kandъq poor, men cyge caraş iletkelci polbas kizi-men—tep cugaalaan.

Am keep, yzeeş ъzъga pergen pudun seerttyp algan, kancaar-taa aazok xirliq, el-şъk appargan ъңaj-peer kerdynyp, ol-po tъңnaalap, kyzyr kъs cerge sojup coruuru po tur.

„Өlyryp-taa kaan-tijik, Cyy poor ъncaş! Dimkanъ polgaş eske-taa ekki ulustarnъ elyryp-le kaan polgaj, elyryp. Meni paza elyryp kaantijik, ъnda cyy poor. Men olardan pagaj евesmen?" tep kъs podap coraan.

Xar caap turgan, xarnъң suu mojttuңajnъp cъtkan. Ьlвъrttъң el xar oңgarlarda xeqzeje erigilej pergen cъtkъlap turgan. Mixajlova sojupla-sojup-la par cъtkan. Tъştanъp alъr teeş, kъs xolun sъrttanъp algaş, el xar kъrъnga cъtkъlap turgan. Kurgaq cer-ce sojup coruj paar kyş cok turgan.

Oon paza-la sojup corup kaar, ol sojup coruurda, aңaa parъp xanъn toktaadъp şarъdъp alъr teeş, ortta paarga cyвe izirttir polgaj teeş, oon ekki ъrzъm tъp alъr, ooң podu teeş eske ulus sagъş coвaar polgaj teeş, emnelge cerin-ce sojup par cъtkan palъq kizi ъşkaş cytkyldyy-pile sojup corup olurgan.

Өl şьk tuman karara pergen, cyge teerge, tyn paza karangь kara turgan. Teerde kajda pir cerde koncuq uluq uzar-xemeler agaarda eştip coraannar. Komandirnin uzar-xemezinin şturmanь karaan şala şijip, oludunga ojttalaj celenip algan, megafondan taaş-şimeen, sьgьt tьnnalь peerin kicceenip tьnnaalap olurgan,—ьncalzataa rasija medeezi cok polgan.

Uzudukcular, adьqzь-radis paza-la pottarьnьŋ oluttarьnda olurgulap algan, megafonnun taaşşimeenin, sьgьt ynerin tьnnaalagьlap olurgulaannar, ьncalza-taa medee cok polgan. Uzarxemenin xyrttyzy karangь teerni yttep par-la cьtkan. Uzar-xemeler tynekkinin karangь teeripile purungaarlaвь-şaan corup organnar. Ьncalza-taa medee cok xeвeer.

Oon xep-xenerten paaştajgь medeenin yny oozum, kicceengejliq tьnnalgan. Ol kancaar-taa aazok uluq uzar-xemeler ol eeremcigej tuzaa ьşkaş cinge radio ynyn tudup algaş, eqgeş corup kaannar; taaş-şimeenniq, aar-uluq uzar-xemeler puluttar arazьn-ce corup kaannar. Caraş kuşkaştьn ьrь ьşkaş xoвunun xadьnga terge tugujunun sьjttьlangan taazь ьşkaş, kysky kurgaq pyrynyn şьlьraazь ьşkaş koncuq tereen ol yn polza, ol uluq kan koraвilderge orukta ajttьp peer temdek appargan.

Uзar-xeme kattьзьъşkьпьпьң komandiri, uзudukcular, adьqзь radistar, вortmexanikter polgaş paza Mixajlova-taa: вomвalarлыь rasijanьң ol tөreen cook medeezinің ajttьр turar cerin-ce oktagьlaar tep cyвeni pilip turgannar. Cyge teerge, ьnda tajzьnnarnьң uзar-xemeleri par.

Mixajlova polza, oңgar iştinde kara palarlьq suqda tiskektenip turup algan, rasijazьn-ce eegip algan, ooң tylgyyryn pazьр turgan. Uluq kara teer, paaзьnьң кьrьnda astьnьр algan turgan. Ьncalza-taa, ol teer kuruq polgaş ььt-şimeen cok turgan. Kьstьң yзyj pergen pudu cьmcak palar kьrьnga pilinmestej pergen, oorga polgaş culcurgajь paza aarьр, paaзьn iji iziq temir-pile kьзьр turgan-teq poop turgan. Mixajlova sookka tidirep turgan. Erinnerin xolu-pile tudup kөөrge iziq, kurgaq polgulaan.

„Celвige pergenim ol tur-aa, ol-taa am cugula eвes" tep şala muңgargaj cyвe-teq podangьlaan.

Camdьkta ugaanьn ьşkьпьр par cьdar xire podattьnьр turgan. Ьncaar ortta kьs karaktarьn kөryp kelgeş, kortkan cyвe-teq tьңnaalagьlap turgan. Kulakka kederlerinde medeeler cecce polgaş ььtkьr tьңnalьр turgan. Ьndьq tөleede, kьs podu pilвejin olurda-la xolu rasijanьң medeeleer tylgyyryn pazьр turganь ol tur. „Curumnuumnu-aa! Kapitan eвes, men ma-

naa kelgenim-ne ekki polgan tur. Ooŋ xolu, podu kajьn mьncaar azьldaar? Pir eвes men peer kelвejin coruj pargan polzumza, am Malinovkada turar ijik-men, aŋaa meŋee coldak cьlьq ton peer-taa cadaвas... ьnda cьlьq pecke paza par... ьnda kajьn mьndьq poor. Am kazan-taa, cyy-taa polвas... Men mьnda cьdьp algan podanьp cьdarьmnьŋ kajgamcььn. Ьnda-kajda Moskva paza par polgaj. Ьnda ulus par, xөj ulus par. Meni mьnda tep cyвeni olardan kьm-taa pilвes. Ьnzalza-taa, men tas tur-men. Xarьn men koncuq eres tidim-taa poorum cadaвas? Şьnap-la meŋee korguncuq eвes ьşkaş tur. Cook, meŋee aarşkьlьq polgan uzurunda—ьndьq korguncuq eвes poor ijin-oŋ. Tyrgen-ne polur polza aar. Po şьnap-la kancap pargan ulus poor? Meni ooŋ ьŋaj şьdaşpas tep cyвeni kancap pilвes poor?".

Mixajlova ьqlaj kaapkaş, ongar eriinge ijlenip cьdьp algaş, medeezin ulamcьlap perip cьtkan. Am koncuq uluq aar teer Mixajlovaga kөstyp turgan. Ol teerni prozektorlarnьŋ odu cьrьdьpkan. Uzar-xemelerniŋ aar tьnьzь ьrakta tьŋnalgьlaan. Ьncaarga Mixajlova karaanьŋ cazьn askьn-ce azьrвь-şaan, podunga pizirgengen:

— Ergim kyzyr өөrymny. Am-na meŋee cedip kelgeniŋer ol tur. Mьnda meŋee koncuq-la pagaj tur.—Ьnca teeş, xenertien korga xona

pergen. Pir евes medeeniŋ ornunga podumnuŋ po səsterimni tamcьdьpkan polzumza, at-la poldu-la, cyy polur irgi? Meeŋ tugajьmda cyny podap, ta cyy teerler.

Kьs olurup algaş, paza kattap caspas teeş, tamcьdьlganьŋ temdekterin səs kьrьnga kattaptaвь-şaan, oozum ьlaвьlaldьь-pile tamcьda pergen. Uzar-xemelerniŋ taaş şimeeni ulam-na cookşulap olurgan.

Uzar-xeme adar yger poolar edip egeleen.

— Oxaaj, taptьq евes tur-pe?—tep podangan.

Kьs turup kelgen. Aarьşkьlьq cyвe-taa cok ekki polgan. Medee peer tylgyyryn-ce par-la turgan kyzy-pile kьs pazьp turgan, ol pazarga, ooŋ tynneli medee евes, xarьn „Soguŋar-la, soguŋar“ teen algь-kьşkь cyвe-teq poop turgan.

Kara agaarnь cara pulgap patkaş, paaştajgь вomвa ьnda-la tiq-taq teen. Agaar calgььnьŋ soguuşkunu-pile Mixajlova ojtta keep tyşken. Tyqde tyşken вomвadan ulam yngen ottuŋ sarьq-kьzьl xereli oŋgarda suqga xereldeni pergen. Bomвalarnьŋ tyşkyleeniniŋ tylej cyвe-teq soguuşkunnarьnga cer sirttiŋejnip turgan. Rasijazь suq-ce kire pergen. Mixajlova onu kədyryp alьrьn oraldaşkan. Sььŋajьndьr sьgьrьp padьp turgan вomвalar mьrьŋaj ol kьs-ce, ooŋ olurgan oŋgarьn-ce padьp turgulaan ьşkaş poop turgan.

Mixajlova karaktarьn şijgileeş, paaвьn eginnerinin̡ arazьn-ce kьskaş olurup algan. Bomвalar cazьlganьndan yn̡gen өөrtternin̡ calвььzьnьn̡ cьrь karak xaвььn өdyp turgan. Castььşkьnnьn̡ salgьnь-pile tennic̡ sьвьrьndak cin̡ge temirler-pile oraap kaan ьjaştar ongar iştin̡ge keep tyşkyleen. Bomвalar keep tyşkeş, castьp turganьnьn̡ arazьnda aerodromda cyвe-le yrelip, pustup, cazьradь silgittinip turgan. Kara tuman вenzin ьzьnьn̡ cьdь-pile cьttanьp turgan.

Oon̡ soonda cyвe şimeen cok appargan polgaş uzar-xeme adar yger-poolarnьn̡ poolaaşkьnnarь paza cide pergen.

„Ol-la polgaj, men am paza caaskaan arttьp kaldьm" tep kьs sagьş coвap podaan.

Mixajlova put kьrьnga turarьn oraldaşkan, ьncalza-taa puttar... cyl teerge, puttarь parьk pilinmes polgan. Cyy polganь ol? Oon̡ soonda ol kьs saktьp kelgen. Ьncap parьp polur. Puttar tyzer cedip turar tur. Puttar kemdeen tur, ol-la. Picce kada tьştanьp alьr teeş, Mixajlova caagьn өl toj palgaşka salgaş cьdьp algan. Man̡aa ooda-la can̡gьs вomвa keep tyşken poorugaj! Ьncalza xamьk cyylder anaa pildirвejin ertte peer-ijik. Ьncan̡gaş, ol kьs en̡ korgunc̡uc̡ cyвeni pilвejin-taa paar-ijik.

— Cok, өske ulustarnьn̡ pajdalь moon-taa tora poop turgan-na polgaj, ьncalza-taa olar

oon uştunup coruj parьp turgulaan. Meeŋ-pile kandьq-taa pagaj cyʙe polʙaʒ uzurluq. Men onu kyzeʙes-taa-men.

Pir-le cerde avtomoʙil motoru ximirengileen polgaş soolaŋnaaş, ak cьrьtkь kara-cьraalarnь ɵdyp keep turgan, ooŋ soonda ʙomʙa castььş-kьnьndan araj koşkak castььşkьnnar polganь tьŋnalgan polgaş mьrьŋaj-la cookta—poolaaş-kьnnar tьnnalgьlaan.

— Tilep turarlar tur, kulugurlar. Cьdarga ekkizin ьncaş. Am ol pezin polʙazь ol coor-pe?

Mixajlova ojttalap cьdьp alьrьn podaaş, şimceen, ьncalza-taa pudunuŋ aarььrь cyrekke keep sop turgan. Algьra kaapkaş, turarьn oraldazьp coruj parьp uşkan.

Kьs minnip cьdarga, kadьq salaalar ooŋ mojunduruunuŋ tizizin tьrtkьlaan.

Ьncaarga, kьs karaktarьn kɵryp kelgen.

— Sler-sler-pe? Sler meni alьr teeş keldiŋ-er-pe?—teeş Mixajlova ьqlapkan.

Kapitan ol kьstьŋ karaanьŋ cazьn adьzь-pile codup kaarga, kьs karaan paza şije pergen. Mi-xajlova corup şьdaʙas turgan. Kapitan ol kьs-tьŋ komʙinezonnuŋ kurundan pir xolu-pile tutkaş, ɵry tьrttьp yndyryp kelgen. Kapitannьŋ pir xolu pɵs pьzьndьzь ьşkaş xalaŋajnьp turgan.

Ɵl palgaş cerge şaŋaktьŋ caagь kancaar şь-lьrtkajnьp ɵgenip coraanьn Mixajlova tьŋnaan.

Oon *Mixajlova* *kapitannь kөryp kaan*. Kapitan tөş kьrьnda olurup algan, kurunuŋ pir uzun tizinge ьzьrьp algaş, podunuŋ canagaş xolun şarьp olurgan polgaş kur adaandan xan tөktyp olurgan. Kapitan Mixajlova-ce kөrnyp kelgeş, ajttьrgan:

— Ce, kandьq tur?

— Kandьq-taa eвes-le tur—tep kьs sьmьrangan.

— Am-taa tөmej-le,—tep kapitan tizin ьzьrnьp *cugaalaaş,—am men* kordal cok polganmen. Kyş cok polgan tur. Moon coraaş, cederin şenep kөryŋer, am ьrak eвes artkan tur—teen.

— A sler kancaar-sler?

— Men portta picce tьştanьp alьjьn teeş. Kyzym cogul. Cede peerin óraldazьp kөryŋer, mьnda şooluq ьrak eвes cer artkan.

Kapitan kedyrlyp turar teeş, tap pergen, ьncalza-taa ьjadьmzaj aarak kattьrьmzaaş, caвьdaktap olurgan tөzynden cer-ce aŋdarlьp parьp tyşken. Kapitannьŋ pajdalь koncuq aarttap paksьraj pergen polgaş, ooŋ cilcik-şineezi xarьksьrap kalgan maga-podun kьs polza, şanak kьrьn-ce koncuq yr xilincektenip turgaş, yndyr sөөrtyp algan. Kapitan şanak kьrьnga tongajttьr, ep-cogu koncuq cьtkan. Temgi kьs, kapitannь ojtalandьr aŋdara tьrttar şaa paza cok appargan.

Mixajlova, şanaktь turgan cerinden cajladьrьn oraldaşkaş, pazьrьq paandan tьkka yr polguze seertty tьrtkan. Pazьm pyryzynde-le şьdazьr aazok aarşkьlьq pöop turgan. Ьncalzataa kьs polza, kьzьp cytkydyp turgaş, şanaktь el cernin kьrьn turgaar, tedirlenip algan tьrttьp-la turgan.

Mixajlova cynyn-taa uzurun pilвejin turgan. Mьndьq pajdal kancap am-taa ulamcьlaar coor? Kyzy xarьksьraj pergen xirezinde-le, cyge cer kьrьnga cьtpajьn, xarьn turup turarьl. Uk kьs polza, parьp tyzerinden kortkaş, oorgazьn ьjaşka celengeş, karaan şijip algan turup turgan, cyge tize, pir eвes parьp tyşse oon soonda paazь-pile endejip turdunmajьn paar.

Mixajlova ol turgaş, kapitan cer kьrьn-ce sojastap tyzyp, xeree-pile paazьn şanak kьrьnga apparьp salgaş, şanaktьn közak ьjazьndan kadьk xolu-pile tuttunup algaş:

— Mьncap alzьmza, sierge cygeer poor— tep kьs-ce sьmьranьp cugaalaanьn kөryp turgan.

Kapitan, şanakka aattьndьr tuttuna aarak, tiskekteri-pile sojup par cьtkan. Ol ьncap coraaş, camdьkta xolu saldьngaş, arnьn cer kьrьnga ystyktyr tongaja parьp-taa tyzer. Ьncap paarga temgi kьs, şanaktь kapitannьn xөreenin adaan-ce kiir itpi-şaan, oon kararьp, orвarlanьp

şыjmaktalь pergen arnьn-ce kөrвeı teeş, xaja-kөrny peer şineezi cok appargan coraan.

Oon Mixajlova parьp uşkaş, şanak caagьnьn adaanda xarga kыjьraan taazьn paza kattap tьnnaan. Oon soonda tooş carьlganьn tьnnaan. Uk kьs aazok egiiştep, xarlьgьp coraan, suq kьstьn kьrьn-ce tirgelip kel coraan. Po pygy cyylder polza, kьstьn tyзynde cyвe ьşkaş poop sagьndьrьp turgan.

Mixajlova, podun-ce pir-le kizi yze kajgap turarьn pilip kaaş, karaan kөrnyp kelgen. Kөryp kelirge, arьp xarьksьraj pergen, xirliq sarьq saldьq, pir xolun iji kalвak ьjaştar arazьnga kьskaş, xөreen-ce kөdyryldyr poksup kaan kapitan, şanak kьrьnda olurup algan, ol uruqce kajgap olurgan.

— Oltup keldiner-pe,?—tep kizi tanьвas ÿnpile kapitan ajttьrgan.

— Men uduвaan kizi-men.

— Tөmej-le,—po paza-la udup turganь-pile tөmej cyвe ьşkazьl—tep kapitan ьnca teen.

Mixajlova, xolun kөdyryp kelgeş kөөrge, kьzьl canagaş poop tur.

— Kajь men podum canagaştanьp alganьm po coor-pe?—tep, kьs ajttьrgan.

— Siernin xolunarnь, men canagaştap kaanmen—tep kapitan cugaalaaş, palьq xoldarьnьn şalaalarьn adьra tutpu-şaan, tajьlвьrlaan:

— Pis teerge, xemge eştip turgan-teq uluв ьşkazьl-pis, oon ьnaj men slerni palьqlanь pergen kiƶi tur tep podadьm—tep kapitan paza ьnca teen.

— Təmej-le—tep, kьs oozum cugaalaaş, kapitannьŋ karaan-ce kəryngen.

— Ьndьq xarьn,—tep, kapitan cəpşeereşken.

Mixajlovanьŋ xylymzyreeş, cugaalaanь:

— Slerni meŋee eep cedip kelir poor tep pilgen-men.

— Cyge ьndьq tep podaanьŋar-ol—tep, kapitan kattьrьmzьrap ajttьrgan.

— Cer-le pilgenim ol tur—tep, kьs ьncalgan.

— Tenekteni perвeŋerem—tep kapitan cugaalaaş,—sler cyny-taa pilir arganar cok turgan. Sler polza, вomвalaaşkьn əjynde orijentir poop turgan polgaj-sler, ьncangaş slerni soktaj kaaptar xire turgan poldur-ijin. Şak ьndьq ondak ajьь polurun cadaвas teeş, cьrьtkьlap medeeleeri-pile oвaa sigen tilep tьp aldьm. A iji talazьnda, kьrьnda radioluq вronevikcьgaş, slerni tьŋnaalap pile tьrtьp algan, xamьk cerni şuptuzun cyвe arttьrвajьn tiledi. Men ooŋ adaance granatalar oktaptarьmga, am soksaan tur. A yş talazьnda...

— Уş talazьnda cyl—tep, Mixajlova ььtkьr ajttьrgan.

— A yş talazьnda polza, sler koncuq şьmвaj kьs tur-sler—tep, kapitan şьңgьradьr cugaalaaş, ol cugaazьnga ulaştьr:—Kьm pir kizi oon өskeer kьnnьr poor teerzin sler cer-le kajьn-taa tьңnaвas-sler—tep nemej cugaalaan.

Mixajlova xamьk xeвin xөreenge pөldyndyr tutkaş, kьlaңnaaş karaa-pile kapitannьң karaan-ce kөryp, olurup-olurup, ynyn ulgattьra aarak, mьnca tep yzykteldirip cugaalaan:

— Men slerge koncuq ьnak xire kizi turmen, pildiңer-pe, kapitan.

Kapitan xaja kөrny xona pergen, kulaktarь kьskьlannagьlaaş tigileen.

— Ca-a, ooңarnь soksadьp kөryңer.

— Men slerge ьndьq pajdaldьq eвes, xarьn anaa-la ьnak kizi tur-men—tep, Mixajlova corgaar cugaalaan.

Ьncaar ortta kapitan, karaktarьn aldьttan өry, xaвaandan kөdyryldyr kөryngeş, podanmьşaan cugaalaan:

— A-a, pir eвes ьndьq cyвe polza, өske xerek tur.

Kapitan soonda şeriq emnelgezinden podunun kezlin-ce tedir cedip keerge, onu ooң өөry tanьвajьn turgannar. Kiziңniң xөqlyq, sergek, cugaakkьr mьrьңaj aazok appargan polgan. Ulgattьr-ulgattьr kattьrgьlap, paştaktangьlap, kizi pyryzynge-le cugaalaj kaaвьdar pajьlancьq

sesterliq appargan turgan. Ъncap turgan kadъnda, karaa-pile pir-le kizi tileqzinip corup turgan. Kapitannъŋ eery, ooŋ ъncap turarъn taap pile şaap algaş, pilʙeeccenej aarak cugaalaannar:

— A Mixajlova paza-la taalga kyyssedip coruʙutkan polgaj.

Ъncaar ortta kapitannъŋ xaʙaa picce kada tyqdyne xona pergeş, ol-la toraan cide pergen. Kapitan, kъm-ce-taa kerynmejin, mъnca tep tъŋzъdъr cugaalaan:

— Ekki-le kъs cyʙe, cyny cugaalaar poor— teeş, taştъkkъ xejleŋin ede soj tъrtkъlaaş, podunuŋ eep cedip kelgenіniŋ tugajъn iletkeer teleede, targazъnъŋ kaʙinedin-ce kire pergen.

Redaktor *Samʙa-Lyndyp.*
Texredaktor *O. Sunduj.*

KNCXT—X— 282

Cagъq № 1001. Өryyryn polgaş parlaarъn 1943 c. XI a. 17 x. tooskan.
Tirazъ 2000.

KKPC-niŋ tipogravъnga parlaan.